

Posudek oponenta disertační práce studentky Mgr. ZUZANY FRYDRYCHOVÉ

„Trénink vizuální selektivní pozornosti u seniorů“

předkládané v roce 2022 na Katedře psychologie.

Vzhledem k demografickým ukazatelům stárnutí populace a Stárnutí kognitivních funkcí jako procesu podmíněného multifaktoriálně, je možné jej pozitivně ovlivnit environmentálně formou kognitivního tréninku, což autorka této disertační práce užitečně a efektivně pojímá. Práce se svými výsledky řadí mezi studie dokládající schopnost zlepšení výkonu v trénovaných kognitivních úkolech ve starším věku. Autorka disertační práce zaměřila své úsilí i odborný zájem včetně přesahu do praktického využití do kategorie kognitivního tréninku a na kognitivní výkon seniorů; autorka v této studii cílí na popis zjištění efektů tréninku vizuální selektivní pozornosti a pracovní paměti u starší populace prostřednictvím aplikace Filter It kanonické verze Change Detection Task (CDT) pro mobilní zařízení - tablet.

Jedná se o velice potřebné a v našem národním prostředí ojediněle zpracované téma s přesahem do klinické praxe. Autorka přesvědčivě prokázala význam a pozitivní dopad využití tréninku kognitivních funkcí se zaměřením na specifické domény kognice. Celkově disertační práce je pečlivě zpracovaná, v části teoretické i empirické efektivně členěná a srozumitelně vysvětlená, metodologicky dobře uchopená i zvládnutá; doložen je souhlas etické komise, dále bohatý seznam literatury české i zahraniční, nechybí rovněž rozsáhlý seznam příloh s tabulkami a grafy (jak v průběhu textu, tak v samotném seznamu příloh). Disertační práce tak nabývá plasticity a živosti tématu.

Teoreticky je problematika dobře zvládnuta na potřebné úrovni oborově i mezioborově. S postupujícími předkládanými tématy autorka disertační práce získává na jistotě i přesvědčivosti. Celkově je literárně-přehledová část zpracována kvalitně s výbornou znalostí problematiky a současných pramenů tuzemských i zahraničních včetně výzkumných studií. Formálně je práce v pořádku, je čtivá, psaná srozumitelným způsobem, nejsou v ní gramatické chyby. Rozsáhlá je citace literárních pramenů českých i zahraničních s orientací na nové trendy, teorie i výzkumné studie ve vztahu ke sledované problematice. Předkládaná disertační práce na základě zjištění přispívá k důkazům, že starší osoby jsou schopny vlivem tréninku zlepšit svůj výkon v trénovaném úkolu Filter It (úloha Barvy), jako specifického efektu tréninku, tyto specifické i některé další zjišťované efekty přetrvávaly i 6 měsíců po ukončení tréninku.

Teoretická část disertační práce je rozdělena na 4 kapitoly: „Pozornost a exekutivní funkce“, dále „Pracovní paměť“, „Kognitivní funkce ve stáří“ s obecným popisem změn a explanací fyziologických i organických změn podmíněných stárnutím se zaměřením na neuroplasticitu mozku; poslední kapitolou je „Trénink kognitivních funkcí“, která je nejen dobře teoreticky uchopená, současně je dokladem bohatých zkušeností autorky této práce.

Empirická část práce je rozdělena na 9 kvantitativních kapitol. Tato část se věnuje kapitolám: „Cíle práce a hypotézy“, „Design“, „Soubor“ (N=62, průměrný věk - 68,84 let, 36 žen); dále kapitoly „Metody“ (se zaměřením na specifické tréninkové efekty, subjektivní zhodnocení úloh), tréninkové úlohy (experimentální skupina a aktivní kontrolní skupina, srovnání tréninkových aplikací), dále „Analýza dat“, dobře zpracovaná obsáhlá kapitola „Výsledky“ následuje „Diskuse“ - obsáhlá, efektivně a analyticky uchopená kapitola se zohlednění řady atributů včetně limitace výzkumu a zakončuje kapitola „Závěr“ s konstatováním, že na základě zjištění této studie nelze aplikaci Filter It bez výhrad doporučit pro trénink kognitivních funkcí, jelikož efektivita je do značné míry omezená. Budoucí studie by se tak mohly zaměřit například na zkoumání ekologicky validního efektu. Tato studie rovněž ukázala, že starší jedinci přijímají tablet jako prostředek pro trénování kognitivních funkcí pozitivně.

Cílem předkládané studie bylo ověřit krátkodobý a dlouhodobý efekt tréninku vizuální selektivní pozornosti prostřednictvím aplikace Filter It (verze autorky kanonického CDT) u starších osob ve věku 60-75 let ve vztahu k poznatkům zahraničních studií, které prokázaly, že je možné zlepšit výkon v trénované úloze (kognitivní trénink pracovní paměti, selektivní pozornosti či exekutivních funkcí u starších osob). Výklad všech oblastí empirické části je srozumitelný, dobře promyšlený s odpovídající argumentací a provázaností. Práce je přehledně členěna, směřuje k jasné vytyčenému cíli včetně stanovených hypotéz; výzkumné cíle jsou jasné proklamovány a metodologicky dobře zpracovány: lze oprávněně konstatovat, že i s jistou zkušeností. Autorka disertační práce zachází koherentně se zkratkami, syntaxí bibliografických odkazů, přepisy cizích slov, nechybí a správně jsou užity poznámky pod čarou; autorka se rovněž nedopouští pravopisných chyb a jazykových neobratností. Celkově je disertační práce vizuálně přehledná a dobře graficky zformátovaná. Autorka dále vhodně zachází s primárními i sekundárními prameny, pracuje průhledným způsobem. Zde lze jen poukázat na některé uváděné citace-více autorů v citacích v obsahu textu v závorkách nejsou řazení například se vzrůstající tendencí dle roku, může se jevit nesystematicky uchopené. Metodologie sběru dat i analýza dat je zcela koherentní, jednotlivé kroky jsou dobře a logicky odůvodněné. Komentáře, argumentace i následná diskuse svědčí o vzhledu autorky do jednotlivých problematických oblastí. Autorka zde rovněž vhodně zacílila i užité metody. Způsob sběru a zpracování dat odpovídá testovaným pěti hypotézám a výzkumným cílům. Autorka se opírá o výsledky empirického výzkumu z dalších, aktuálních pramenů, z řady zahraničních studií obdobně zaměřených. Tato práce je svým rozsahem, uchopením a originalitou velkým přínosem pro klinickou praxi i pro další obory, zejména neuropsychologii.

Dotazy k obhajobě:

1. Dotaz k demografickým údajům výzkumného souboru: výzkumný soubor N=62 osob, ve věku 60-75 let: z čeho plyne právě toto věkově podmíněné kritérium? Tedy zda byl tento výběr náhodný nebo záměrný?
2. Výzkumný soubor tvořili senioři z Prahy nebo i z obcí, jiných regionů? Jedná se o soubor do nějaké míry reprezentativní (navzdory stanoveným metodologickým kritériím)?
3. V kapitole 11.8 v části zaměřené na zpětnou vazbu je uvedeno, že délku jedné tréninkové *session* hodnotili někteří účastníci jako příliš dlouhou (pouze 10 %): má toto zjištění nějaký vztah k demografickým ukazatelům?
4. Jaký vztah má na výkon pozornosti a pracovní paměti ne vhodně nebo individuálně kompenzovaná presbycusie? Jak s touto proměnnou pracovala tato výzkumná studie? (*Rizikovým faktorem pro rozvoj kognitivní poruchy dle řady autorů, například dle Livingstona je nekompenzovaná vada sluchu*).

Závěrem mi dovoluji konstatovat, že disertační práce Mgr. Zuzany Frydrychové „Trénink vizuálně selektivní pozornosti“ splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě, navrhuji klasifikaci „prospěla“. Projekt disertační práce se svými výsledky řadí mezi studie dokládající schopnost zlepšení výkonu v trénovaných kognitivních úkolech s dalším přesahem do kvality života

starších osob. Projekt je tedy v celkovém poznání značným přínosem pro obory neuropsychologie a geropsychologie.

Klasifikuji předloženou disertační práci jako *prospěla*.

dne 11.3. 2022

PhDr. Eva Jarolímová, Ph.D.

